

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 18. júla 2007*

Vo veci C-212/05,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Bundessozialgericht (Nemecko) z 10. februára 2005 a doručený Súdnemu dvoru 17. mája 2005, ktorý súvisí s konaním:

Gertraud Hartmann

proti

Freistaat Bayern,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, predsedovia komôr P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, a P. Kūris, sudcovia R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann (spravodajca), J. Makarczyk, G. Arestis, A. Borg Barthet, M. Ilešič a L. Bay Larsen,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: L. A. Geelhoed,
tajomník: B. Fülöp, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 13. júna 2006,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- pani Hartmann, v zastúpení: M. Epplein, Assessor,
- nemecká vláda, v zastúpení: M. Lumma, splnomocnený zástupca,
- španielska vláda, v zastúpení: F. Díez Moreno, splnomocnený zástupca,
- holandská vláda, v zastúpení: M. de Mol, splnomocnená zástupkyňa,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: pôvodne C. Jackson, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci E. Sharpston, QC, neskôr C. Gibbs, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci T. Ward, barrister,
- Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: V. Kreuzschitz a D. Martin, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 28. septembra 2006,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva (Ú. v. ES L 257, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pani Hartmann a spolkovou krajinou Bavorsko týkajúceho sa odmietnutia vyplatenia príspevku na výchovu pre pani Hartmann na jej deti zo strany spolkovej krajiny Bavorsko.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

- 3 Článok 7 ods. 1 a 2 nariadenia č. 1612/68 je formulovaný takto:

„1. S pracovníkom, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, sa na území iného členského štátu nesmie z dôvodu jeho štátnej príslušnosti zaobchádzať inak ako s vlastnými pracovníkmi, pokiaľ ide o podmienky zamestnania a pracovné podmienky, najmä odmeňovanie, prepustenie, a ak by sa stal nezamestnaným, opätovné začlenenie do práce alebo zamestnania.

2. Takýto pracovník požíva rovnaké sociálne a daňové výhody ako vlastní pracovníci.“

Vnútroštátna právna úprava

- 4 Ako vyplýva z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, paragraf 1 ods. 1 zákona o priznaní príspevku na výchovu a rodičovskej dovolenke (Bundeserziehungsgeldgesetz, ďalej len „BERzGG“), v jeho znení uplatniteľnom v čase vzniku skutkových okolností stanovoval, že o príspevok na výchovu môže žiadať osoba, ktorá má svoj trvalý pobyt alebo zvyčajné bydlisko v Nemecku, žije v spoločnej domácnosti s dieťaťom, o ktoré sa stará, ktorá sama zabezpečuje starostlivosť o toto dieťa a jeho výchovu a ktorá nevykonáva zárobkovú činnosť, alebo ju nevykonáva na plný úväzok.
- 5 Okrem toho podľa paragrafu 1 ods. 4 BERzGG, v jeho znení uplatniteľnom v čase vzniku skutkových okolností vo veci samej, štátni príslušníci členských štátov Európskej únie a cezhraniční pracovníci prichádzajúci z krajín hraničiacich s Nemeckom majú právo na príspevok na výchovu, pokiaľ vykonávajú v tomto členskom štáte zárobkovú činnosť prekračujúcu určitý prah pracovného pomeru na kratší pracovný čas.
- 6 V zmysle paragrafu 1 ods. 7 BERzGG, v jeho zmenenom znení z 12. októbra 2000, manžel osoby pracujúcej v Nemecku vo verejnej službe alebo vo verejnej službe s bydliskom v inom členskom štáte môže poberať príspevok na výchovu. Toto ustanovenie sa však podľa paragrafu 24 ods. 1 BERzGG neuplatňuje v prípade detí narodených pred 1. januárom 2001.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 7 Pani Hartmann je rakúskou štátnou príslušníčkou zosobášenou od roku 1990 s nemeckým štátnym príslušníkom, ktorý mal predtým bydlisko v Nemecku. Od roku 1990 manželia žijú v Rakúsku so svojimi tromi deťmi narodenými v marci 1991, máji 1993 a septembri 1997. Manžel žalobkyne vykonáva zamestnanie v štátnej službe v Nemecku (u Deutsche Bundespost, od roku 1986 a u Deutsche Telekom AG, od roku 1995).
- 8 Rozhodnutiami z 25. septembra 1991 v znení vyhlásenom v reakcii na námietky zo 7. januára 1992 a z 20. septembra 1993 v znení vyhlásenom v reakcii na námietky z 26. januára 1994 spolková krajina Bavorsko odmietla pani Hartmann priznať príspevok na výchovu, uvádzaný BErzGG v jeho podobe uplatniteľnej v čase vzniku skutkových okolností vo veci samej, pre jej dve staršie deti.
- 9 Rozhodnutiami z 10. a 23. júna 1998 v znení vyhlásenom v reakcii na námietky zo 7. septembra 1998 boli žiadosti o preskúmanie podané žalobkyňou zamietnuté, rovnako ako žiadosť o príspevok na výchovu za prvý rok života jej najmladšieho syna. Odmietnutie priznania tohto príspevku na výchovu je odôvodňované skutočnosťou, že pani Hartmann nemá bydlisko v Nemecku a nevykonáva v tomto štáte žiadnu zárobkovú činnosť.
- 10 Keďže Sozialgericht München rozhodnutím zo 14. februára 2001 odmietol žalobu, ktorú podala pani Hartmann, menovaná podala odvolanie proti tomuto rozhodnutiu pred Bayerische Landessozialgericht, ktorý rovnako zamietol jej žalobu rozsudkom z 1. júla 2003. Uvedený súd zastával názor, že podľa nemeckého práva pani Hartmann nemôže poberať príspevok na výchovu, pretože nemá bydlisko v Nemecku. Predmetný príspevok jej nemohol byť priznaný ani podľa práva Spoločenstva.

- 11 Podľa uvedeného súdu nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v jeho znení zmenenom a aktualizovanom nariadením Rady (EHS) č. 2001/83 z 2. júna 1983 (Ú. v. ES L 230, s. 6), zmenené a doplnené nariadením Rady (EHS) č. 1249/92 z 30. apríla 1992 (Ú. v. ES L 136, s. 28, ďalej len „nariadenie č. 1408/71“) nie je v prejednávanej veci uplatniteľné, pretože ani pani Hartmann, ani jej manžel nepatria do pôsobnosti tohto nariadenia. Pani Hartmann nie je zamestnaná a jej manžel ako úradník nie je považovaný za „zamestnanca“ v zmysle prílohy I bodu I C („Nemecko“) nariadenia č. 1408/71.
- 12 Bayerische Landessozialgericht dodal, že právo na príspevok na výchovu sa nemôže odvodzovať ani z článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, pretože nariadenie č. 1408/71 má prednosť pred posledným menovaným nariadením.
- 13 Žalobkyňa teda podala na Bundessozialgericht opravný prostriedok „Revision“.
- 14 Za týchto okolností Bundessozialgericht rozhodol konanie prerušiť a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa za migrujúceho pracovníka v zmysle nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68..., v súvislosti s časovými úsekmi patriacimi do obdobia od januára 1994 do septembra 1998, považovať aj nemecký štátny príslušník, ktorý v roku 1990 zmenil svoje bydlisko z tohto štátu do Rakúska, pričom zostal pracovať ako úradník nemeckej pošty a svoje zamestnanie odvtedy vykonáva ako cezhraničný pracovník?

2. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku:

Zakladá skutočnosť, že manželke osoby uvedenej v prvej otázke, ktorá je nezamestnaná, má bydlisko v Rakúsku a štátnu príslušnosť tohto štátu, bol odmietnutý nárok na nemecký príspevok na výchovu z dôvodu, že nemá v Nemecku ani trvalý pobyt, ani zvyčajné bydlisko, nepriamu diskrimináciu na základe článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 15 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa štátny príslušník členského štátu, ktorý zmenil svoje bydlisko do iného členského štátu, pričom zostal pracovať v uvedenom členskom štáte a odvtedy pracuje ako cezhraničný pracovník, môže dovolávať postavenia „migrujúceho pracovníka“ v zmysle nariadenia č. 1612/68.
- 16 Nemecká vláda, vláda Spojeného kráľovstva a Komisia Európskych spoločenstiev vo svojich písomných pripomienkach, ako aj holandská vláda na pojednávaní uviedli, že za výkon práva na voľný pohyb pracovníkov by mal byť považovaný iba presun osoby do iného členského štátu s cieľom vykonávania zamestnania. Preto osoba, akou je pán Hartmann, ktorý nikdy neopustil svoje zamestnanie v členskom štáte, ktorého je štátnym príslušníkom, a ktorý iba zmenil svoje bydlisko do domovského členského štátu manželky, sa nemôže dovolávať ustanovení Spoločenstva v oblasti voľného pohybu pracovníkov.

- 17 V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že toto odôvodnenie musí byť skúmané z pohľadu rozsudku z 21. februára 2006, Ritter-Coulais (C-152/03, Zb. s. I-1711). V tejto veci pri skúmaní situácie žalobcov v konaní vo veci samej z pohľadu zásady voľného pohybu pracovníkov uvedenej v článku 48 Zmluvy ES (zmenený, teraz článok 39 ES) Súdny dvor v bodoch 31 a 32 uvedeného rozsudku pripomenul, že každý štátny príslušník členského štátu, ktorý bez ohľadu na miesto svojho bydliska a svoju štátnu príslušnosť využil právo voľného pohybu pracovníkov a vykonával zárobkovú činnosť v inom členskom štáte ako štáte jeho bydliska, patrí do pôsobnosti tohto ustanovenia. V dôsledku toho žalobcovia v konaní vo veci samej, ktorí pracujú v inom členskom štáte ako štáte, v ktorom majú v skutočnosti miesto bydliska, patria do pôsobnosti článku 48 Zmluvy.
- 18 V danom prípade je situácia v konaní vo veci samej situáciou osoby, ktorá sa od zmeny svojho bydliska zdržiava v jednom členskom štáte a ktorá vykonáva zamestnanie v inom členskom štáte. Prísťahovanie pána Hartmanna do Rakúska s inými ako profesijnými cieľmi neodôvodňuje to, aby mu bolo odopreté postavenie migrujúceho pracovníka, ktoré nadobudol od momentu, keď v dôsledku zmeny svojho bydliska do Rakúska plne využil svoje právo na voľný pohyb pracovníkov dochádzaním do Nemecka na výkon zamestnania najprv u Deutsche Bundespost, potom u Deutsche Telekom AG.
- 19 Z toho vyplýva, že v období od januára 1994 až do septembra 1998 situácia cezhraničného pracovníka, akým je pán Hartmann, patrila do pôsobnosti ustanovení zmluvy týkajúcich sa voľného pohybu pracovníkov, a teda nariadenia č. 1612/68.
- 20 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy je na prvú otázku potrebné odpovedať, že štátny príslušník členského štátu, ktorý zmenil svoje bydlisko do iného členského štátu, pričom zostal pracovať v uvedenom členskom štáte a odvtedy pracuje ako cezhraničný pracovník, sa môže dovoľávať postavenia „migrujúceho pracovníka“ v zmysle nariadenia č. 1612/68.

O druhej otázke

- 21 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či za okolností, akými sú okolnosti konania vo veci samej, článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 bráni tomu, aby nezamestnaná manželka migrujúceho pracovníka, ktorá má bydlisko v Rakúsku a je štátnou príslušníčkou tohto členského štátu, bola vylúčená z nároku na nemecký príspevok na výchovu z dôvodu, že nemá v Nemecku ani trvalý pobyt, ani zvyčajné bydlisko.
- 22 Súdny dvor už rozhodol, že nemecký príspevok na výchovu predstavuje sociálnu „výhodu“ v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 (pozri rozsudok z 12. mája 1998, Martínez Sala, C-85/96, Zb. s. I-2691, bod 26).
- 23 Nemecká vláda a vláda Spojeného kráľovstva poznamenali, že umožniť cezhraničnému pracovníkovi, ktorý má svoje bydlisko a svoje miesto zamestnania v rozličných členských štátoch, požívať rovnaké sociálne výhody v oboch členských štátoch a kombinovať ich by bolo nespravodlivé. S cieľom predísť tomuto nebezpečenstvu a vzhľadom na skutočnosť, že nariadenie č. 1612/68 neobsahuje pravidlá koordinácie určené na predídenie kumulovania dávok, možnosť „exportovať“ príspevok na výchovu do členského štátu bydliska cezhraničného pracovníka by mala byť vylúčená.
- 24 V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že postavenie cezhraničného pracovníka nebráni tomu, aby sa pán Hartmann mohol dovolávať rovnosti zaobchádzania uvádzanej v článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, pokiaľ ide o priznanie sociálnych výhod. Súdny dvor už rozhodol, že cezhraniční pracovníci môžu uplatňovať ustanovenia článku 7 nariadenia č. 1612/68 z rovnakého dôvodu ako akýkoľvek iný pracovník, ktorého sa týka toto ustanovenie. Nakoniec štvrté odôvodnenie tohto nariadenia výslovne uvádza, že právo na voľný pohyb musí byť priznané „bez

diskriminácie stál[ym] pracovní[kom], sezónn[ym] pracovní[kom], cezhraničn[ým] pracovní[kom] a tý[m], ktorí vykonávajú činnosť za účelom poskytovania služieb“ a jeho článok 7 sa týka „pracovník[a], ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu“ (rozsudok z 27. novembra 1997, Meints, C-57/96, Zb. s. I-6689, bod 50).

- 25 Je potrebné pripomenúť, že v konaní vo veci samej príspevok na výchovu požaduje pani Hartmann, ktorá ako manželka pracovníka patriaceho do pôsobnosti nariadenia č. 1612/68 má iba nepriamo prospech z rovnosti zaobchádzania priznaného migrujúcemu pracovníkovi článkom 7 ods. 2 tohto nariadenia. V dôsledku toho priznanie nemeckého príspevku na výchovu môže byť rozšírené na žalobkyňu, iba ak tento príspevok predstavuje pre jej manžela „sociálnu výhodu“ v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 (pozri analogicky rozsudok z 26. februára 1992, Bernini, C-3/90, Zb. s. I-1071, bod 26).
- 26 Takým prípadom je prejednávaná vec. Z dávky, akou je nemecký príspevok na výchovu, ktorý umožňuje jednému z manželov venovať sa výchove malého dieťaťa, kompenzujúc náklady rodiny (pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. októbra 1996, Hoever a Zachow, C-245/94 a C-312/94, Zb. s. I-4895, body 23 až 25), má prospech celá rodina bez ohľadu na to, ktorý rodič o ňu žiada. Priznanie takéhoto príspevku manželke pracovníka môže znížiť povinnosť, ktorú znáša, prispievať na náklady rodiny, a teda predstavuje túto „sociálnu výhodu“ v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 (pozri analogicky rozsudok Bernini, už citovaný, bod 25).
- 27 Článok 7 ods. 2 nariadenia 1612/68 stanovuje, že migrujúci pracovník požíva v hostiteľskom členskom štáte rovnaké sociálne a daňové výhody ako vlastní pracovníci. Keďže príspevok na výchovu je v zmysle tohto ustanovenia „sociálnou výhodou“, migrujúci pracovník v situácii, v akej je pán Hartmann, a v dôsledku toho z dôvodov uvedených v bodoch 25 a 26 tohto rozsudku aj jeho manželka musia mať možnosť požívať rovnaký nárok ako vlastní pracovník.

- 28 Zo spisu predloženého Súdnemu dvoru vyplýva, že nemecká právna úprava podmienkuje priznanie príspevku na výchovu prioritne podmienke, aby jeho príjemcovia mali svoje bydlisko na území štátu. Keďže takáto vnútroštátna právna úprava môže viesť k nepriamej diskriminácii pracovníkov, ktorí nemajú bydlisko v Nemecku, vnútroštátny súd sa pýta, či táto právna úprava môže byť odôvodnená a či spĺňa kritérium proporcionality.
- 29 Je potrebné pripomenúť, že zásada rovnosti zaobchádzania stanovená v článku 39 ES, ako aj v článku 7 nariadenia č. 1612/68 zakazuje nielen zjavnú diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti, ale aj akúkoľvek skrytú formu diskriminácie, ktorá v dôsledku uplatnenia iných kritérií rozlišovania v skutočnosti vedie k rovnakému výsledku (rozsudok Meints, už citovaný, bod 44).
- 30 Pokiaľ vnútroštátne opatrenie nie je objektívne odôvodnené a primerané sledovanému cieľu, treba ho považovať za nepriamo diskriminačné, ak je samotnou svojou povahou spôsobilé dotknúť sa viac migrujúcich pracovníkov ako vlastných pracovníkov a v dôsledku toho hrozí, že podstatnejšie znevýhodní prvých menovaných (rozsudok Meints, už citovaný, bod 45).
- 31 Takým je prípad podmienky bydliska, ako je podmienka v konaní vo veci samej, ktorú splniť, ako to poznamenáva vnútroštátny súd, je prirodzene jednoduchšie pre nemeckých pracovníkov alebo ich manželky, ktorí najčastejšie majú bydlisko v Nemecku, než pre pracovníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi iných členských štátov alebo ich manželky, ktorí najčastejšie majú bydlisko v inom členskom štáte (pozri analogický rozsudok z 8. júna 1999, Meeusen, C-337/97, Zb. s. I-3289, body 23 a 24).

- 32 Podľa údajov predložených vnútroštátnym súdom nemecký príspevok na výchovu predstavuje nástroj vnútroštátnej rodinnej politiky smerujúci k podpore natality v krajine. Prvotným cieľom tohto príspevku je umožniť rodičom starať sa osobne o deti, zrieknuť sa ich profesijnej činnosti alebo obmedziť ju s cieľom venovať sa výchove ich detí počas prvého obdobia ich života.
- 33 Nemecká vláda v podstate dodáva, že príspevok na výchovu je poskytovaný na zvýhodnenie osôb, ktoré si voľbou svojho bydliska vytvorili skutočnú väzbu k spoločnosti Nemecka. V tomto kontexte je podmienka bydliska, akou je podmienka v konaní vo veci samej, odôvodnená.
- 34 Nezávisle od otázky, či ciele sledované nemeckou právnou úpravou môžu odôvodňovať vnútroštátnu právnú úpravu založenú výlučne na kritériu bydliska, je potrebné konštatovať, že podľa údajov predložených vnútroštátnym súdom sa nemecký zákonodarca neobmedzil na striktné uplatňovanie podmienky bydliska na priznanie príspevku na výchovu, ale pripustil výnimky umožňujúce, aby ho poberali aj cezhraniční pracovníci.
- 35 Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že podľa paragrafu 1 ods. 4 BErzGG, v jeho znení uplatniteľnom v čase vzniku skutkových okolností vo veci samej, cezhraniční pracovníci, ktorí vykonávajú v Nemecku zárobkovú činnosť, ale majú bydlisko v inom členskom štáte, môžu žiadať o príspevok na výchovu, ak ich zárobková činnosť prekračuje určitý prah pracovného pomeru na kratší pracovný čas.

- 36 V dôsledku toho sa zdá, že podľa nemeckej právnej úpravy účinnej v čase vzniku skutkových okolností vo veci samej bydlisko nebolo považované za jedinú väzbu k predmetnému členskému štátu a že významný príspevok k vnútroštátnemu trhu práce predstavoval rovnako platný prvok integrácie do spoločnosti uvedeného členského štátu.
- 37 Za týchto okolností priznanie príspevku na výchovu, ktorého sa týka konanie vo veci samej, nemôže byť upreté manželom, akými sú manželia Hartmann, ktorí nemajú v Nemecku bydlisko, pričom jeden z manželov vykonáva v tomto štáte zárobkovú činnosť na plný úväzok.
- 38 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy je na druhú otázku potrebné odpovedať, že za okolností, akými sú okolnosti konania vo veci samej, článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 bráni tomu, aby nezamestnaná manželka migrujúceho pracovníka, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť v jednom členskom štáte a má bydlisko v inom členskom štáte, bola vylúčená z poberania sociálnej výhody, ktorá má charakteristiky nemeckého príspevku na výchovu, z dôvodu, že nemá v prvom uvedenom štáte ani trvalý pobyt, ani zvyčajné bydlisko.

O trovách

- 39 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

- 1. Štátny príslušník členského štátu, ktorý zmenil svoje bydlisko do iného členského štátu, pričom zostal pracovať v uvedenom členskom štáte a odvtedy pracuje ako cezhraničný pracovník, sa môže dovolávať postavenia „migrujúceho pracovníka“ v zmysle nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva.**
- 2. Za okolností, akými sú okolnosti konania vo veci samej, článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 bráni tomu, aby nezamestnaná manželka migrujúceho pracovníka, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť v jednom členskom štáte a má bydlisko v inom členskom štáte, bola vylúčená z poberania sociálnej výhody, ktorá má charakteristiky nemeckého príspevku na výchovu, z dôvodu, že nemá v prvom uvedenom štáte ani trvalý pobyt, ani zvyčajné bydlisko.**

Podpisy